

Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΕΞΙ: Κάθαρση ή Κατάρρα;

της Χριστιάννας Λούπα

loupachr@otenet.gr

(9-11-2006)

«Την 11^η και 30΄π.μ. της σήμερον, εις τον παρά τω Γουδί χώρον εξετελέσθη εν πλήρει στρατιωτική τάξει, η θανατική εκτέλεσις των έξ καταδικασθέντων υπό του Εκτάκτου Επαναστατικού Στρατοδικείου, υπευθύνων της Μικρασιατικής Καταστροφής, ήτοι των απαρτισάντων το Συμβούλιον των Πέντε πολιτικών Π. Πρωτοπαπαδάκη, Δ. Γούναρη, Ν. Στράτου, Γ. Μπαλτατζή και Ν. Θεοτόκη, ως και του αρχιστρατήγου της ήττης Γ. Χατζανέστη. Της εκτελέσεως προηγήθη η στρατιωτική καθαίρεσις και η θεία μετάληψις εν ταις φυλακαίς Αβέρωφ. Οι νεκροί, μεταφερθέντες πάραυτα, εις το Α΄ Νεκροταφείον, παρεδόθησαν εις τους οικείους των προς ταφήν. Προ της εκτελέσεως οι κατάδικοι, ερωτηθέντες περί της υστάτης θελήσεώς των, ουδέν είπον».

Ανακοινωθέν Εκτάκτου Επαναστατικού Στρατοδικείου

15 Νοεμβρίου 1922

Ένας γκρίζος ουρανός σκέπαζε την παγωμένη Αθήνα εκείνο το πρωινό. Οι μέρες ήταν θλιβερές και πένθιμες. Η Ελλάδα ολόκληρη μαυροντυμένη θρηνούσε τα παιδιά της. Τα παιδιά της εκείνα που είχαν χαθεί στη Μικρασιατική Εκστρατεία, που σφαγιαστήκαν ανελέητα κατά την υποχώρηση του ελληνικού στρατού, αλλά κι εκείνα που μαρτύρησαν στο Ολοκαύτωμα της Σμύρνης

Δεν είχαν περάσει δυο μήνες από τη συμφορά, όταν στις 31 Οκτωβρίου 1922, άρχισε η πολύκροτη Δίκη των Έξι ή για την ακρίβεια των Οκτώ, (οι Στρατηγός και Γούδας καταδικάστηκαν σε ισόβια δεσμά), η «δίκη των μεγάλων ενόχων», όπως έλεγε ο Πλαστήρας. Στρατιώτες

και караβάνια προσφύγων – των τυχερών εκείνων που επέζησαν – κατακλύζουν τη μητέρα πατρίδα. Στα μάτια τους αντιφεγγίζουν ακόμα οι φωτιές της Σμύρνης. Τα πτώματα που επιπλέουν στο νερό, ο καπνός, τα ερείπια, η αγριότητα, η αντάρα, ο θάνατος δεν φεύγουν στιγμή απ' το μυαλό τους. Ανέστιοι και ξεριζωμένοι, θα προσπαθήσουν να κλείσουν τις πληγές και να συναρμολογήσουν ξανά τη ζωή τους.

Τα πάνω έχουν έρθει κάτω. Έριδες ταλανίζουν τη μικρή μας χώρα, που είναι διχασμένη σε δύο στρατόπεδα: τους κωνσταντινικούς και τους βενιζελικούς. Οι κυβερνήσεις ανεβοκατεβαίνουν. Ο ένας τα ρίχνει στον άλλον. Παρ' όλα αυτά, μια φωνή αντηχεί πέρα ως πέρα σ' ολόκληρη την Ελλάδα: να πληρώσουν οι υπαίτιοι!

Όμως πολλά και διάφορα ήταν τα αίτια της μικρασιατικής καταστροφής, άμεσα και έμμεσα, όπως η μακροχρόνια παράταση του πολέμου, η βαθιά διαίρεση του σώματος των αξιωματικών, η καλή οργάνωση του κεμαλικού στρατού κι ο οικονομικός πόλεμος που κήρυξαν στη χώρα μας οι Σύμμαχοι μετά την επάνοδο του Κωνσταντίνου. Η δίκη αυτή λοιπόν δεν αποσκοπούσε παρά στην ικανοποίηση της λαϊκής οργής και την αποκατάσταση του γοήτρου του στρατού.

Τα πάθη κοχλάζουν και τυφλώνουν. Κι όταν το αίμα είναι ακόμα νωπό, σίγουρα η απόσταση από την αλήθεια είναι μεγάλη. «*Δύο είναι οι εχθροί της ορθής σκέψης: το τάχος και η οργή*», είχε παρατηρήσει κάποτε ο Διόδωτος, που στην προκειμένη περίπτωση επαληθεύεται πανηγυρικά.

Πράγματι, μετά την ήττα των ελληνικών στρατευμάτων στη Μικρά Ασία εξερράγη στρατιωτική επανάσταση υπό τον Ν. Πλαστήρα στις 11 Σεπτεμβρίου 1922, που ανάγκασε τον Κωνσταντίνο να παραιτηθεί. Η επαναστατική αυτή κυβέρνηση ωστόσο είναι αποφασισμένη να ξεκαθαρίσει τα πράγματα και να καθίσει τους, κατά τη γνώμη της, υπαίτιους στο скаμνί. Έτσι συγκροτήθηκε το Έκτακτο Επαναστατικό Στρατοδικείο, με πρόεδρο τον υποστράτηγο Οθωναίο,

που έβγαλε και την ετυμηγορία. Οι Έξι κρίθηκαν ένοχοι για εσχάτη προδοσία.

Μια μάλλον άγνωστη όμως πτυχή των γεγονότων εκείνων, που θέτει πληθώρα ακόμα ερωτηματικών για το κατά πόσο εκτελέστηκαν οι πραγματικοί ένοχοι, είναι η περίπτωση του Πρίγκιπα Ανδρέα. Ο «βασιλόπαις», όπως επιθυμούσε να τον αποκαλούν, είχε πάρει μέρος στη Μικρασιατική Εκστρατεία ως υποστράτηγος, διοικώντας την XII Μεραρχία και στη συνέχεια προήχθη σε αντιστράτηγο και ανέλαβε τη διοίκηση του Β΄ Σώματος Στρατού. Από το σημείο όμως αυτό και μετά αρχίζουν τα προβλήματα. Ο Πρίγκιπας ήρθε σε ρήξη με τους επιτελείς του, όταν ο αρχιστράτηγος Παπούλας διέταξε το Β΄ Σώμα Στρατού να προχωρήσει κι εκείνος κράτησε το Σώμα στάσιμο για 12 ημέρες, μη εκτελώντας τη διαταγή, γιατί θεωρούσε ότι έτσι έπρεπε να γίνει.

Παρ' όλα αυτά η οριστική ρήξη, που έκανε το ποτήρι να ξεχειλίσει, ήρθε όταν ο Παπούλας, αναμένοντας επίθεση εναντίον του Γ΄ Σώματος και σχεδιάζοντας να αιφνιδιάσει τον Κεμάλ με ταυτόχρονη επίθεση των δύο άλλων Σωμάτων, διέταξε τον Ανδρέα να κινηθεί. Όμως εκείνος είχε πάλι τη δική του άποψη! Μετακίνησε το Σώμα του πίσω από το Γ΄ Σώμα, αφήνοντας τελείως ακάλυπτο το Α΄ Σώμα, που έπαθε πανωλεθρία. Κατόπιν τούτου ο Πρίγκιπας αντικαταστάθηκε από τον αντιστράτηγο Τρικούπη. Ήταν όμως πολύ αργά.

Τέσσερις μέρες μετά την εκτέλεση των έξι ωστόσο, έγινε η δίκη του «βασιλόπαιδος», που ολοκληρώθηκε αυθημερόν. Το Στρατοδικείο τον έκρινε ένοχο παμψηφεί, αναγνωρίζοντάς του όμως ελαφρυντικά λόγω απειρίας. Καταδικάστηκε σε καθαίρεση και ισόβια εξορία. Οι Άγγλοι μάλιστα είχαν υποσχεθεί έκτακτη οικονομική βοήθεια για την περίθαλψη των προσφύγων, εάν η δίκη είχε θετική εξέλιξη για τον Ανδρέα. (Σημείωση: Ο Ανδρέας ήταν παντρεμένος με την Αγγλίδα πριγκίπισσα Αλίκη και ήταν πατέρας του σημερινού Φίλιππου της Αγγλίας).

Τελικά ο Πρίγκιπας κατέληξε να ζει μόνος του στο Μόντε Κάρλο και – τι παράξενο! – εκεί ακριβώς είχε καταφύγει και μια άλλη

αμφιλεγόμενη προσωπικότητα, αντιπαθής και μισητή στο λαό της Ιωνίας, ο ύπατος αρμοστής της Σμύρνης Αριστείδης Στεργιάδης. Και οι δυο τελούσαν υπό την προστασία των Άγγλων.

Το σίγουρο είναι άλλωστε πως αν δεν είχε γίνει η εκτέλεση η ροή της Ιστορίας θα ήταν διαφορετική. Το τηλεγράφημα του Βενιζέλου από τη Λοζάνη, που προσπαθούσε να αποτρέψει το γεγονός, έφτασε πολύ αργά. Ακόμα κι ο αδιάλλακτος Πάγκαλος θα ομολογήσει μετά από χρόνια: *«Δεν διέπραξαν οι τυφεκισθέντες συνειδητήν προδοσίαν, όπως εκατηγορήθησαν, αλλά υπήρξαν μοιραία θύματα εις τον βωμόν της πατρίδος κατά τας κρίσιμους στιγμάς».*

Επίσης ο ιστορικός Τάσος Βουρνάς παρατηρεί: *«Η αιματοχυσία εκείνη, άσκοπη και χωρίς επιπτώσεις κάποιας κάθαρσης είχε ως αποτέλεσμα να αναζωπυρωθεί ο παλαιός Διχασμός του λαού και να ανοιχθούν κατάστιχα πολιτικών αντεκδικήσεων στο χώρο του αντιβενιζελισμού και του βενιζελισμού, που ταλάνισαν τη χώρα με διαφορετική κάθε φορά μορφή και κίνητρα ως τον πόλεμο του 1940 – 41, την Κατοχή, τα μεταπελευθερωτικά χρόνια του εμφυλίου πολέμου και της δικτατορίας των συνταγματαρχών»*

Όπως και να 'χει πάντως το πράγμα, η εκτέλεση των έξι, που όλοι είχαν πιστέψει ότι θα λειτουργούσε σαν βαλβίδα αποσυμπίεσης του ασφυκτικού κλίματος, έριξε περισσότερο λάδι στη φωτιά, αναζωπυρώνοντας τα πάθη και ζωντανεύοντας ξανά το φοβερό εφιάλτη του Διχασμού, που θα εξακολουθεί να αιωρείται στο ιστορικό υποσυνείδητο του Έθνους για πολλά χρόνια ακόμα.